

Počítačová lexikografie

Úvod

Adam Rambousek

Počítačová lexikografie

Úvod

Adam Rambousek

Lexikografie

Seznámení

- podoblast **lexikologie**
- lexicography, **lexikografie**
 - the activity or occupation of compiling dictionaries (Oxford d.)
 - the editing or making of a dictionary (Merriam-Webster d.)
 - the job of writing a dictionary (Macmillan d.)
- praktická lexikografie
- teoretická lexikografie - analyzáta a popis slovní zásoby, teorie a praxích slovníků, skupinách uživatelů, hodnocení
- Slovník národního jazyka nřelí mezi prvními potřebnými vzdělávacího čteníka.

Jak být lexikografem?

Historie

Historie

- historické tabulky z Ublu (Sýrie)
- sumerština - obilovina
- cca 2500-2250 př.n.l.

Historie

- Sir Thomas Elyot: Dictionary (Bibliotheca Elyotae), 1538
- John Withals: A Shorte Dictionarie for Young leygyners, 1553
- Robert Cawdrey: A Table Alphabeticall, 1604
- první vykládací slovník angličtiny
- "hard words, borrowed from... for the benefit & helpe of ladies, gentlewomen, or any other unskilfull persons"

Historie

- moderní slovníky, 17. století
- Samuel Johnson**
 - 1747, Plan of a Dictionary of the English Language
 - analýza a hodnocení
 - 1755, A Dictionary of the English Language
 - 42 773 hesel
 - "to preserve the purity and ascertain the meaning of our English Idioms" "to fix the English language"

Historie

- 19. století
- Noah Webster**
 - An American Dictionary
 - 70 000 hesel, serování
 - odborné zaplacení do
 - Joseph Worcester
 - A Dictionary of the English Language
 - 1830-1864 "náhla slovníků"
 - připravený Webster
 - Merriam-Webster

Historie česká

Historie

- Bartoloměj z Chlumece**, Klavet, 14. století
 - latinsko-češské slovníky
 - Vokabulár (varantský) - odborná terminologie
 - Behemif
 - Glossář - 7000 hesel
 - Raro sapientis gressu de bestia carnis honesta. Lexico sileque lupusque lefeljua fiesca, nevidet ursus Ursaque nevidélicca, lupu wickca, dic oviss orcaae, koas capra, vulpes luskage carnicula rasta.
 - Padony st castus, gressuwaacz nominativus, Ast vocativus uslarok dandouae dativeus, Accusativus ymynwaet primaque proo.

Historie

- Daniěl Adam z Veleslavína**, 16. století
 - Dictionarium linguae latinae - latina-češtiny
 - Nomenclator tribus linguis - latina-česťino-němčina
 - Nomenclator quadrilinguis - šibva quadrilinguis českina-latina-řečtina-němčina, 958-300 stran, řazeno česky, záložek, hrdzavování
- Jan Amos Komenský**, 17. století
 - Thesaurus linguae Bohemicae - latinsko-česky, česko-latinský, synchronní, diachronní, lexikální, gramatické informace, frazeologie
 - 20 let příprav... požár Lesna

Historie

- Josef Jungmann**, 19. století
 - Slovník česko-německý
 - 1815-1831, vydáno 1835-1839
 - 5 svazků, 4694 stran, 120000 hesel
 - popisný výkladový slovník

Historie

- Kancelář Slovníku jazyka českého**
 - 18r slovník velkého m. dobrovolníci
 - výpisky z próby, básně, literární, publicist.
 - Přínutí slovník jazyka
 - 10 828 stran, 250 000 hesel
 - emuzna "náhla slovníků"
 - Ústav pro jazyk český.

Podmínky ukončení

- study (verb)** the act of looking, eating, and watching TV with an open textbook nearby
- účet nepovinná
- zápočet
 - přímenný test (60 %)
 - projekt - vytvořit si vlastní slovník
 - pravidelně 14. prosince
 - 14. listopadu?

Počítačová lexikografie

Slovníky a počítače

- 60. léta - používali se počítače, lexikografové přili na papír, specialně přepisují do databáze, Brown Corpus
- 1978, Longman Dictionary of Contemporary English
 - první omezený slovníkem detinici, kontrolovací stroje
 - kódování pro NLP výzkum

Slovníky a počítače

- 1980, **COBUILD**, University of Birmingham - Collins
 - korpus současných textů (Bank of English)
 - 1987, Collins-COBUILD English Language Dictionary
 - první slovník založený na korpusových datech
 - nový styl definice - celé věty
 - if a person, animal, or other living thing is **killed**, something or someone causes them to die.
- 90. léta - vývoj specializovaných systémů pro tvorbu slovníků (dictionary writing systems)
 - 1987, Text Encoding Initiative
 - 1990, TEI Guidelines

Podmínky ukončení

- **study (verb)** *the act of texting, eating, and watching TV with an open textbook nearby*
- účast nepovinná
- zápočet
 - písemný test (60 %)
 - projekt - vytvořte si vlastní slovník
 - pravděpodobně 14. prosince
- 16. listopadu?

Lexikografie

Seznámení

- podoblast **lexikologie**
- lexicography, **lexikografie**

Seznámení

- podoblast **lexikologie**
- lexicography, **lexikografie**
 - *the activity or occupation of compiling dictionaries (Oxford d.)*
 - *the editing or making of a dictionary (Merriam-Webster d.)*
 - *the job of writing a dictionary (Macmillan d.)*
- praktická lexikografie
- teoretická lexikografie - analýza a popis slovní zásoby, teorie o prvcích slovníku, skupinách uživatelů, hodnocení
- *Slovník národního jazyka náleží mezi první potřeby vzdělaného člověka.*

Jak být lexikografem?

Historie

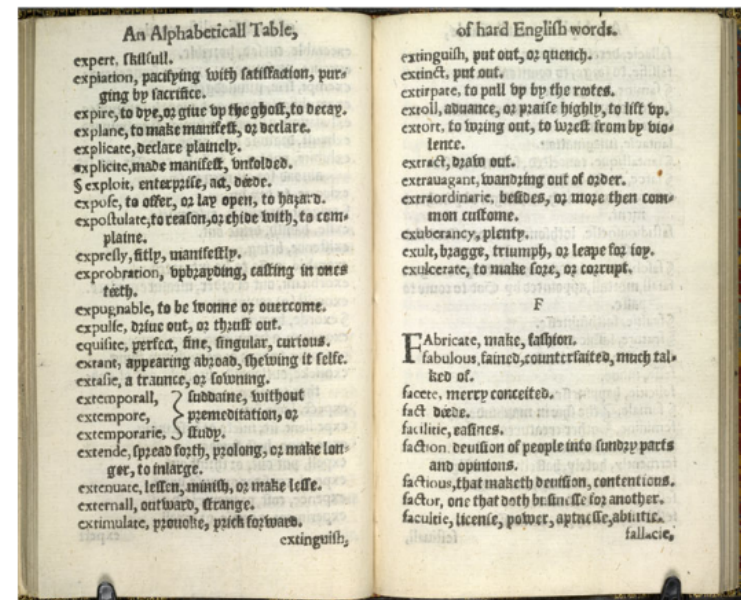
Historie

- hliněné tabulky z Ebla (Sýrie)
- sumerština - eblaština
- cca 2500-2250 př.n.l.

Historie

- Sir Thomas Elyot: Dictionary (Bibliotheca Eliotae), 1538
- John Withals: A Shorte Dictionarie for Yong Begynners, 1553
- Robert Cawdrey: A Table Alphabeticall, 1604
 - první výkladový slovník angličtiny
 - "hard wordes, borrowed from... for the benefit & helpe of Ladies, Gentlewomen, or any other unskilfull persons"

An Alphabetical Table,

expert, skillfull.
 expiation, pacifying with satisfaction, purging by sacrifice.
 expire, to dye, or giue vp the ghost, to decay.
 explane, to make manifest, or declare.
 explicate, declare plainly.
 explicite, made manifest, unfolded.
 exploit, enterprise, act, deede.
 expose, to offer, or lay open, to hazard.
 expostulate, to reason, or chide with, to complain.
 expressely, fitly, manifestly.
 exprobration, vpbzayding, casting in ones teeth.
 expugnable, to be swonne or ouercome.
 expulse, drine out, or thrust out.
 equisite, perfect, fine, singular, curious.
 extant, appearing abroad, shewing it selfe.
 extasie, a traunce, or swooning.
 extemporall, } suddaine, without
 extempore, } premeditation, or
 extemporarie, } study.
 extende, spread forth, prolong, or make longer, to enlarge.
 extenuate, lessen, minish, or make lesse.
 externall, outward, strange.
 extrimulate, prouoke, prick forward.
 extinguish,

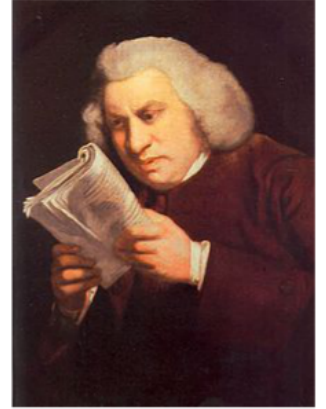
of hard English words.

extinguish, put out, or quench.
 extinct, put out.
 extirpate, to pull by by the rootes.
 extoll, aduance, or praise highly, to lift vp.
 extort, to wring out, to wrest from by violence.
 extract, drato out.
 extrauagant, wandring out of order.
 extraordinarie, besides, or more then common custome.
 exuberancy, plenty.
 exult, bragge, triumph, or leape for toy.
 exulcerate, to make soze, or corrupt.

F

Fabricate, make, fashion.
 fabulous, fained, counterfeitd, much talked of.
 facete, merry conceited.
 fact deede.
 facilitie, easines.
 faction. deuision of people into sundry parts and opinions.
 factious, that maketh deuision, contentious.
 factor, one that doth businesse for another.
 facultie, license, power, aptnesse, abilitie.
 fallacie,

Historie

- moderní slovníky, 17. století
- **Samuel Johnson**
 - 1747, Plan of a Dictionary of the English Language
 - analýza a žádost o peníze
 - 1755, *A Dictionary of the English Language*
- 42 773 hesel
- *"to preserve the purity and ascertain the meaning our English idiom" "to fix the English language"*

VULCĀNO. *n. s.* [Italian.] A burning mountain; volcano.
Earth calcin'd, flies off into the air; the ashes of burning
mountains, in *vulcano's*, will be carried to great distances. *Art.*

Historie

- 19. století
- **Noah Webster**
 - *An American Dictionary of the English Language*, 1828
 - 70 000 hesel, srovnání britské a americké angličtiny
 - odmítal zařazovat do slovníků neslušná slova
- Joseph Worcester
 - *A Dictionary of the English Language*
- 1830-1864 "válka slovníků"
 - přepracovaný Websterův slovník
 - Merriam-Webster

WEBSTER'S INTERNATIONAL DICTIONARY
The One Great Standard Authority, So writes
Hon. D. J. Brewer, Justice U. S. Supreme Court.

IT IS A THOROUGH REVISION of the UNABRIDGED, The purpose of which has been not display nor the provision of material for boastful and showy advertisement, but the due, judicious, scholarly, thorough perfecting of a work which in all the stages of its growth has obtained in an equal degree the favor and confidence of scholars and of the general public.

IT IS THE BEST FOR PRACTICAL PURPOSES, BECAUSE,

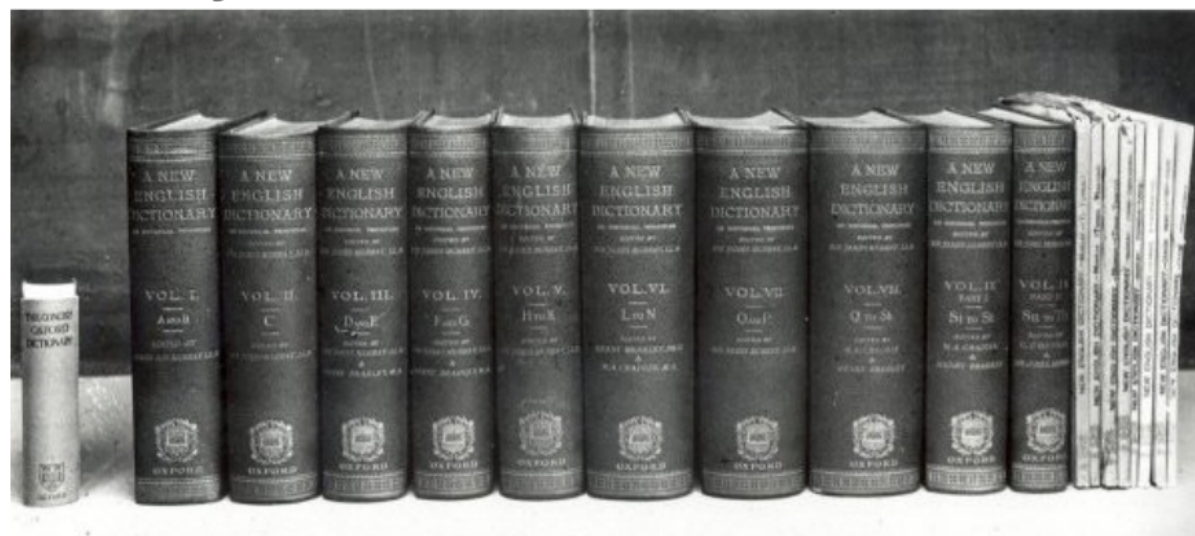
Words are easily found *** Pronunciation is easily ascertained, Meanings are easily learned *** The growth of words is easily traced, and because excellence of quality rather than superfluity of quantity characterizes its every department. *** Get the Best.

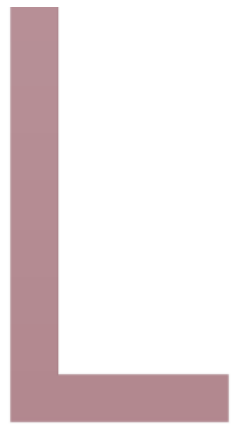
Pamphlet Free.

G. & C. MERRIAM CO., Publishers, SPRING FIELD, MASS., U. S. A.

Historie

- *The Oxford English Dictionary (A New English Dictionary)*
 - 1857, Philological Society, R. C. Trench, kritika slovníků
 - 1859, začátek sběru dat, dobrovolní čtenáři
 - 1879, *James A. H. Murray* jmenován hlavním editorem
 - 1882-1928, vychází 12 svazků 15 487 stran, 240 000 hesel

Historie česká

Historie

- **Bartoloměj z Chlumce**, Klaret, 14. století
 - latinsko-české slovníky
 - *Vokabulář (gramatický)* - odborná terminologie

Historie

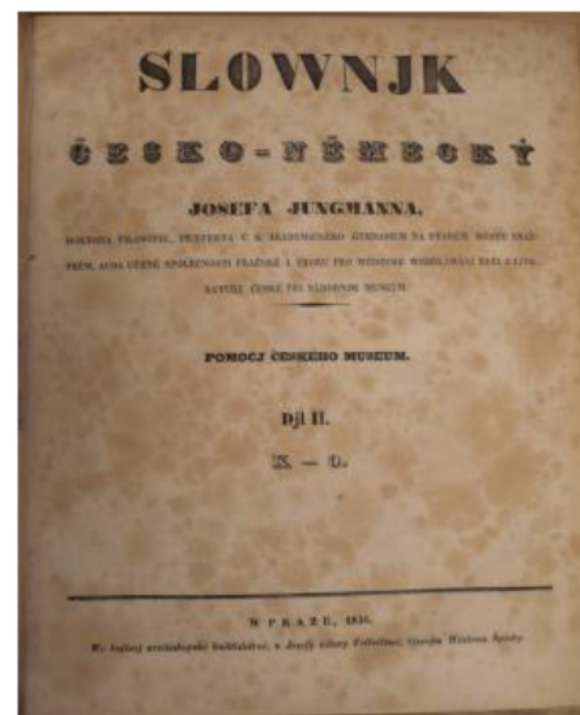
- **Bartoloměj z Chlumce**, Klaret, 14. století
 - latinsko-české slovníky
 - *Vokabulář (gramatický)* - odborná terminologie
 - *Bohemář*
 - *Glosář* - 7000 dvojic
 - *Raro sequens gesta de bestiis cernis honesta. Lew leo wlkque lupusque le[e]na lwicze, nedvied ursus Ursaque nedviedicze, lupa wlczicze, dic ovis owcze, Koza capra, vulpes lyskaque canicula tysta.*
 - *Padenye sit casus, gmenowanecz nominativus, Ast vocativus wolanek danekque dativus, Accusativus wynowanek primaque prwa.*

Historie

- **Daniel Adam z Veleslavína**, 16. století
 - *Dictionarium linguae latinae* - latina-čeština
 - *Nomenclator tribus linguis* - latina-čeština-němčina
 - *Nomenclator quadrilinguis + Silva quadrilinguis* čeština-latina-řečtina-němčina, 958+300 stran, řazeno česky, zárodek hnízdování
- **Jan Amos Komenský**, 17. století
 - *Thesaurus linguae Bohemicae* - latinsko-český, česko-latinský, synchronní, diachronní, lexikální, gramatické informace, frazeologie
 - 20 let příprav... požár Lešna

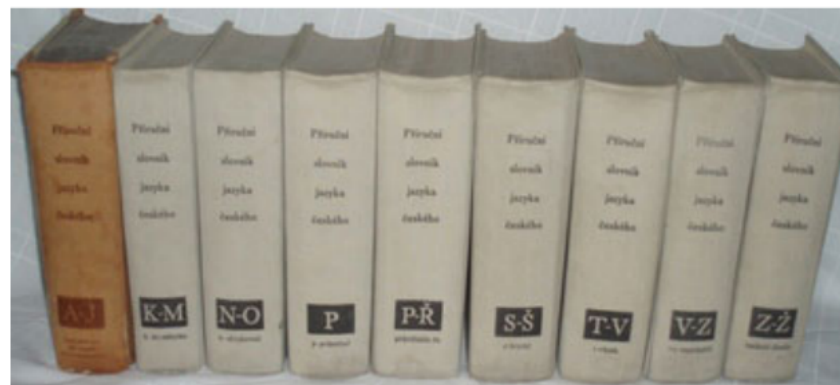
Historie

- **Josef Jungmann, 19. století**
 - *Slovník česko-německý*
 - 1815-1833, vydáno 1835-1839
 - 5 svazků, 4694 stran, 120000 hesel
 - popisný výkladový slovník

Historie

- **Kancelář Slovníku jazyka českého, 1911**
 - sběr slovníkového materiálu, dobrovolníci
 - výpisky z prózy, básní, odborné literatury, publicistických článků
 - *Příruční slovník jazyka českého, 1935-1957*
 - 10 824 stran, 250 000 hesel
 - cenzura "nežádoucích spisovatelů"
- **Ústav pro jazyk český, 1946**

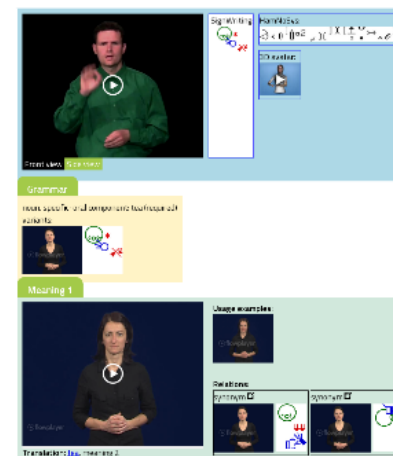
Historie?

- *Slovník spisovného jazyka českého*, 1960-1971, 1989
 - plán na menší slovník -> 4 500 stran, 192 908 hesel
 - první slovník s kodifikačním statutem
 - více terminologie (učebnice)
 - novinky: hnízdování, původ přejatých slov

Různé

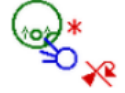
- diachronní: *Elektronický slovník staré češtiny*
- nářeční: *Český jazykový atlas*
- slang: *Slovník nespisovné češtiny*
- onomastický: *Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku, Jak se bude vaše dítě jmenovat?*
- frazeologie: *Slovník české frazeologie a idiomatiky*
- frekvenční řazení: *Frekvenční slovník češtiny*
- gramatický: *Slovesa pro praxi*
- neologizmy: *Nová slova v češtině 1+2*

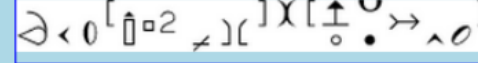

Front view Side view

SignWriting:

HamNoSys:

3D avatar:

Grammar

noun, specific; oral component: tea (required)

variants:

Meaning 1

Translation: [tea](#), meaning 2

Usage examples:

Relations:

synonym ↗

synonym ↗

- *vokabular (gramaticky) - odborná terminologie*
- *Bohemář*
- *Glosář - 7000 dvojic*
- *Raro sequens gesta de bestiis cernis honesta. Lew leo wlkque lupusque le[e]na lwicze, nedvied ursus Ursaque nedviedicze, lupa wlczicze, dic ovis owcze, Koza capra, vulpes lyskaque canicula tysta.*
- *Padenye sit casus, gmenowanecz nominativus, Ast vocativus wolanek danekque dativus, Accusativus wynowanek primaque prwa.*

- *Nomenclator t*
- *Nomenclator d*
latina-řečtin
zárodek hníz
- **Jan Amos Kome**
- *Thesaurus ling*
latinský, syn
- informace, fr
- 20 let příprav

Počítačová lexikografie

Slovníky a počítače

- 60. léta - používají se počítače, lexikografové píší na papír, specialisté přepisují do databáze, Brown Corpus
- 1978, *Longman Dictionary of Contemporary English*
 - první s omezeným slovníkem definicí, kontrolováno strojově
 - kódování pro NLP výzkum

Slovníky a p

- 1980, **COBUILD**
 - korpus soudč
 - 1987, *Collins*
 - první slovní
 - nový styl de
 - *If a person, a*
or someone c
- 90. léta - vývoj s
- slovníků (dictio
- 1987 Text Enc

Slovníky a počítače

- 60. léta - používají se počítače, lexikografové píší na papír, specialisté přepisují do databáze, Brown Corpus
- 1978, *Longman Dictionary of Contemporary English*
 - první s omezeným slovníkem definicí, kontrolováno strojově
 - kódování pro NLP výzkum

Slovníky a počítače

- 1980, **COBUILD**, University of Birmingham + Collins
 - korpus současných textů (*Bank of English*)
 - 1987, *Collins COBUILD English Language Dictionary*
 - první slovník založený na korpusových datech
 - nový styl definice - celé věty
 - *If a person, animal, or other living thing **is killed**, something or someone causes them to die.*
- 90. léta - vývoj specializovaných systémů pro tvorbu slovníků (dictionary writing systems)
- 1987, Text Encoding Initiative
- 1990, TEI Guidelines